

ΠΡΩΤΗ ΠΡΑΞΗ

ΣΚΗΝΗ 1

Στό περιβόλι τοῦ σπιτιοῦ τοῦ Ὑολιβερ.
(μπαίνουν ὁ Ὁρλάνδος κι ὁ Ἀδάμ)

ΟΡΛΑΝΔΟΣ

Ὅπως θυμᾶμαι, Ἀδάμ, ἔτσι ἐγίνανε τὰ πράματα καί μ' ἄφησε στή διαθήκη του χίλιες ψωροκορόνες καί, ὅπως λές κι ἐσύ, ἀπαίτησε ἀπό τόν ἀδελφό μου, γιά νά τοῦ δώσει τήν εὐχή του, νά προσέχει τήν ἀνατροφή μου· κι ἀπό τότε ἄρχισε ἡ δυστυχία μου. Τόν Ζάκ, τόν ἄλλον ἀδελφό μου, τόν σπουδάζει καί ὅλα δείχνουν ὅτι ἔχει πρόοδο μεγάλη. Ἐνῶ ἐμένα μέ κρατάει σκλάβο ἐδῶ στό σπίτι ἤ, γιά νά τό πῶ καλύτερα, μ' ἔχει ἐδῶ στό σπίτι ἀγράμματο· γιατί, ἔτσι ὅπως μέ κρατάει κλεισμένο, ποιά διαφορά ἔχω ἀπό τό βόδι στό στάβλο του. Καλύτερ' ἀνατρέφει τ' ἄλογά του· γιατί, ἐκτός ἀπ' τήν καλή τροφή καί τήν ὑγεία τους, διδάσκονται πῶς νά καλπάζουν ἀπό ἀκριβοῦς ἐκπαιδευτές. Ἐνῶ ἐγώ, ὁ ἀδελφός του, μεγαλώνω μόνος μου· τὰ ζῶα του, πού ζοῦνε μέσ στίς κοπριές, θά πρέπει νά τοῦ εἶναι πιό ὑποχρεωμένα ἀπ' ὅσο ἐγώ. Κι ὅχι μόνο δέν μοῦ προσφέρει τίποτα, ἀλλά καί τὰ ἐλάχιστα πού ἡ φύση μου μέ προίκισε, αὐτός θέλει νά μοῦ τὰ πάρει. Μ' ἀφήνει νά τρώω μέ τούς κολίγους του, μ' ἀρνιέται τή θέση πού θά ἔπρεπε νά ἔχω ὡς ἀδελφός του καί προσπαθεῖ, ἔτσι ὅπως μέ ἀνατρέφει, νά ἐξαφανίσει ὅσα κατάλοιπα εὐγενικῆς

καταγωγῆς μου ἔχουν μείνει. Αὐτό, ᾿Αδάμ, βαθιά μέ θλίβει· καί τό πνεῦμα τοῦ πατέρα μου, πού εἶμαι σίγουρος πώς κουβαλάω μέσα μου, ἀρχίζει νά ἐπαναστατεῖ γι' αὐτή τή φοβερή σκλαβιά. Δέν θά τ' ἀντέξω γιά πολύ, ὅμως δέν ξέρω ποιό εἶναι τό σωστό ἀντίδοτο γιά νά γλιτώσω.

(μπαίνει ὁ ᾽Ολιβερ)

ΑΔΑΜ

᾽Α νά, ἔρχεται ὁ κύριός μου κι ἀδελφός σας.

ΟΡΛΑΝΔΟΣ

Πήγαινε λίγο παραπέρα σύ, ᾽Αδάμ, κι ἄκουσε πόσο ἄσχημα θά μοῦ μιλήσει.

(ὁ ᾽Αδάμ πάει πιό πίσω)

ΟΛΙΒΕΡ

Μπά, μπά, κύριε, τί κάνεις ἐδῶ;

ΟΡΛΑΝΔΟΣ

Τίποτα. Κανέννας δέν μοῦ δίδαξε τί θά ᾽πρεπε νά κάνω.

ΟΛΙΒΕΡ

Πολύ καλά, νά σοῦ τό πῶ ἀλλιῶς: Τί καταστρέφεις, κύριε;

ΟΡΛΑΝΔΟΣ

Νά κάτι πιό σωστό, κύριε. Βοηθάω ἐσένανε νά καταστρέφεις ἕνα πλάσμα τοῦ Θεοῦ, ἐμένα τόν κακομοίρη καί ἀνάξιο ἀδελφό σου· βοηθάω τήν ἀπραξία του.

ΟΛΙΒΕΡ

᾽Α ἔτσι, κύριε! Λοιπόν, κάνε κάτι καλύτερο: ἐξαφανίσου ἀπό μπροστά μου.

ΟΡΛΑΝΔΟΣ

Θέλεις νά πάω νά φυλάξω τά γουρούνια σου, νά τρώω μαζί τους φλούδια; Πότε ὑπῆρξα τόσο ἄσωτος, πότε ξόδεψα τό μερίδιό μου γιά νά μοῦ πρέπει τέτοια κατάντια;

ΟΛΙΒΕΡ

᾽Έχεις συναίσθηση ποῦ βρίσκεσαι, κύριε;

ΟΡΛΑΝΔΟΣ

᾽Ω, κύριε, βεβαίως: ἐδῶ, στό περιβόλι σου.

ΟΛΙΒΕΡ

”Όχι, έννοω σέ ποιόν μπροστά.

ΟΡΛΑΝΔΟΣ

Καί βέβαια ξέρω, καλύτερα άπ’ όσο ξέρει έμέναν αυτός πού στέκομαι μπροστά του. Ξέρω πώς είσαι ό μεγάλός άδελφός μου, κι άφου είμαι κι έγώ άπό τήν ίδια ευγενική καταγωγή θά έπρεπε κι έσύ έμένανε νά ξέρεις. Καί άν τά έθιμα πού επιβάλλει κάθε πολιτισμένη κοινωνία σου έπιτρέπουνε νά θεωρείσαι άνώτερός μου, τά ίδια έθιμα είναι πού άναγνωρίζουνε καί τή δική μου ευγενική καταγωγή, άκόμα κι άν ύπῆρχαν είκοσι άδέλφια μεταξύ μας. Έχω μέσα μου τόσο πολύ άπ’ τόν πατέρα μου όσο κι έσύ, άν καί, τ’ όμολογώ, άφου είσαι ό μεγαλύτερος, είσαι κοντύτερα στό σεβασμό πού έπρεπε σ’ εκείνον.

ΟΛΙΒΕΡ

Τί είπες, μικρέ;

(χτυπάει τόν Όρλάνδο)

ΟΡΛΑΝΔΟΣ

”Έλα νά δοκιμάσεις, άδελφέ μου μεγαλύτερε: είσαι πολύ μικρότερός μου σ’ αυτά!

(άρπάζει τόν Όλιβερ)

ΟΛΙΒΕΡ

Τολμάς ν’ άπλώνεις χέρι πάνω μου, παλιόπαιδο;

ΟΡΛΑΝΔΟΣ

Παλιόπαιδο δέν είμαι, ούτε άγροϊκος· είμαι ό μικρός γιός του άρχοντα Ρολάνδου ντέ Μπουά· εκείνος ήταν ό πατέρας μου καί τρεϊς φορές άγροϊκος είν’ αυτός πού λέει ότι τέτοιος πατέρας έβγαλε γιό άγροϊκο. Έάν δέν ήσουν άδελφός μου, δέν θά ’παιρνα τό χέρι μου άπ’ τό λαιμό σου, προτοϋ τό άλλο χέρι μου σου είχε ξεριζώσει τή γλώσσα γιά όσα είπες. Γιά όσα έβρισες ό ίδιος τόν έαυτό σου.

ΑΔΑΜ

Καλοί μου άρχοντες, γιά ήρεμήστε· σεβαστείτε τή μνήμη του πατέρα σας, πάψετε νά μαλώνετε.

ΟΛΙΒΕΡ

”Άσε με, είπα.

ΟΡΛΑΝΔΟΣ

“Όποτε θέλω ’γώ θά σέ ἀφήσω. Καί θά σ’ ἀφήσω ἀφοῦ μ’ ἀκούσεις.
‘Ο πατέρας μου ἀνέθεσε σ’ ἐσένα μέ τή διαθήκη του καί τήν ἀνατροφή καί
τήν ἐκπαίδευσή μου: ἐσύ μοῦ ἔδωσες ἀνατροφή χωριάτη, θολώνοντας καί
ἀπαλείφοντας ὅποια προσόντα εἶχα ἐγώ ἀρχοντικά. “Όμως τό πνεῦμα τοῦ
πατέρα μου ἀρχίζει καί θυμώνει μέσα μου, καί τώρα πιά δέν τό ἀνέχομαι
αὐτό. Λοιπόν, ἦ θά μοῦ δώσεις τέτοιαν ἀγωγή πού θά μέ κάνει εὐγενή
ὅπως μοῦ πρέπει, ἦ θά μοῦ δώσεις τό πενιχρό μερίδιο πού ὁ πατέρας μου
ὅρισε στή διαθήκη του· κι ἐγώ μ’ αὐτό τήν τύχη μου θ’ ἀναζητήσω.

ΟΛΙΒΕΡ

Μπά! Καί μετά; Σάν τά ξοδέψεις ὅλα, θ’ ἀρχίσεις νά ζητιανεύεις;
Κύριε, πήγαινε μέσα, κι ἄλλο μή μ’ ἐνοχλεῖς. Κάτι ἀπ’ ὅσα μοῦ ζητᾶς —
κι ἐπικαλεῖσαι τή διαθήκη — θά σοῦ δώσω. Τώρα ὅμως ἄσε με.

ΟΡΛΑΝΔΟΣ

Θά σ’ ἐνοχλήσω μόνον ὅσο χρειάζεται γιά τό δικό μου τό καλό.

ΟΛΙΒΕΡ

“Αντε κι ἐσύ μαζί του, γερο-σχύλε.

ΑΔΑΜ

«Γερο-σχύλε»; Αὐτή εἶν’ ἡ ἀνταμοιβή μου; Σωστά, ἔχασα ὅλα μου τά
δόντια ὑπηρετώντας σας. ‘Ο Θεός ἄς ἀναπαύει τόν παλιό μου κύριο·
ποτέ του ὁ πατέρας σας δέν θά ξεστόμιζε τέτοια κουβέντα.

(βγαίνουν ὁ ‘Ορλάνδος κι ὁ ‘Αδάμ)

ΟΛΙΒΕΡ

“Α, ἔτσι λοιπόν! ‘Αρχίζεις νά ὑψώνεις τό ἀνάστημά σου ἐναντίον μου.
Θά βρῶ ἐγώ τό φάρμακο νά μή σηκώσεις πιά κεφάλι· καί οὔτε θά σοῦ
δώσω τίς χίλιες κορόνες σου. “Ει, Ντέννις.

(μπαίνει ὁ Ντέννις)

ΝΤΕΝΝΙΣ

Μέ φωνάξατε, ἀρχοντά μου;

ΟΛΙΒΕΡ

Μήπως ἦρθε ὁ Κάρολος, ὁ παλαιστής τοῦ Δούκα, πού θέλει νά μέ δεῖ;

ΝΤΕΝΝΙΣ

Μέ τήν ἄδειά σας, εἶναι στήν πόρτα καί παρακαλεῖ νά τόν δεχτεῖτε.

ΟΛΙΒΕΡ

Πές του νά ἔρθει. (βγαίνει ὁ Ντένις) Καλά θά πᾶν' τά πράματα· αὔριο γίνεται' ὁ ἀγώνας.

(μπαίνει ὁ Κάρολος)

ΚΑΡΟΛΟΣ

Καλημερίζω τήν ὑψηλότητά σας.

ΟΛΙΒΕΡ

Καλέ μου κι ἄξιε Κάρολε, τί νέα ἔχουμε ἀπό τή νέα μας Αὐλή;

ΚΑΡΟΛΟΣ

Τίποτα, κύριε, νέα εἶναι τά παλιά: νά, δηλαδή, τόν παλαιό Δούκα ἐξόρισε ὁ νεότερός του ἀδελφός, ὁ νέος Δούκας, καί τρεῖς ἢ τέσσερις πιστοί του ἄρχοντες τόν ἀκολούθησαν στήν ἐξορία ἐθελοντικά· καί αὐτῶν τῖς περιουσίες καρπώνεται ὁ νέος Δούκας· γι' αὐτό τούς δίνει ἄδεια νά πηγαίνουν ὅπου θέλουν.

ΟΛΙΒΕΡ

Ξέρεις ἐάν ἡ Ροζαλίντα, ἡ κόρη τοῦ παλαιοῦ Δούκα, ἐξορίστηκε μαζί μέ τόν πατέρα της;

ΚΑΡΟΛΟΣ

᾽Ω, ὄχι· γιατί ἡ κόρη τοῦ καινούριου Δούκα, ἡ ξαδέλφη της, τήν ἀγαπάει τόσο πολύ, ἀφοῦ μεγάλωσαν στήν ἴδια κούνια, πού θά τήν ἀκολουθοῦσε στήν ἐξορία ἢ θά πέθαινε ἂν ἔμενε μονάχη της ἐδῶ. Ἡ Ροζαλίντα μένει στό παλάτι κι ὁ θεῖος της τήν ἀγαπάει ὅσο καί τή δική του κόρη· ποτέ ἄλλες κοπέλες δέν ἔδειξαν τόση ἀγάπη μεταξύ τους ὅσο αὐτές.

ΟΛΙΒΕΡ

Καί πού θά ζήσει ὁ παλαιός μας Δούκας;

ΚΑΡΟΛΟΣ

Λέγεται πῶς κατέφυγε στό δάσος τοῦ Ἄρντεν, μαζί μέ κάμποσους χαρούμενους κυρίους· καί ὅτι ζοῦν ἐκεῖ σάν τόν παλιό ἥρωα τῆς Ἀγγλίας, τόν Ρομπέν τῶν Δασῶν. Λέγεται ὅτι κάθε μέρα πολλοί νέοι εὐγενικῆς καταγωγῆς μαζεύονται ἐκεῖ καί ξέγνοιαστα περνοῦν τῖς ὥρες τους, σάν τόν παλιό καλό καιρό.

ΟΛΙΒΕΡ

Γιά πές μου τώρα κάτι ἄλλο, θά παλέψεις αὔριο μπροστά στό νέο Δούκα;

ΚΑΡΟΛΟΣ

Καί βέβαια θά παλέψω, κύριέ μου· καί ἦρθα γιά νά σᾶς ἐνημερώσω. Κάποιοι μοῦ εἶπαν μυστικά πώς ὁ νεότερός σας ἀδελφός, ὁ Ὁρλάνδος, θέλει νά ἔρθει μεταμφιεσμένος ν' ἀγωνιστεῖ μαζί μου καί νά μέ νικήσει. Αὔριο, κύριέ μου, ἐγώ παλεύω γιά τή φήμη μου, κι ὅποιος γλιτώσει χωρίς σπασμένα κόκαλα θά πρέπει νά περηφανεύεται πώς εἶναι παλαιστής πολύ καλός. Ὁ ἀδελφός σας εἶναι νέος καί λεπτοκαμωμένος, καί — γιά χατίρι σας — δέν θά 'θελα νά τόν διαλύσω, ὅπως θά εἶμαι ὑποχρεωμένος — γιά τή φήμη μου — νά κάνω, ἂν παρουσιαστῇ μπροστά μου. Γι' αὐτό, ἀπ' τήν ἀγάπη πού σᾶς ἔχω, ἦρθα νά σᾶς εἰδοποιήσω: κρατήστε τον μακριά πρὶν κάνει κάτι τέτοιο, ἀλλιῶς μή σᾶς κακοφανεῖ γιά ὅ,τι πάθει, ἀφοῦ μόνος του πάει γυρεύοντας κι ἐγώ θά κάνω κάτι πού δέν θέλω.

ΟΛΙΒΕΡ

Κάρολε, σ' εὐχαριστῶ γιά τήν ἀγάπη σου σ' ἐμένα πού, ὅπως θά δεῖς, πλουσιοπάροχα θά σ' τήν ἀνταποδώσω. Κι ἐγώ κατάλαβα πώς κάτι τέτοιο θέλει νά κάνει ὁ ἀδελφός μου κι ἔχω μέ πλάγια μέσα προσπαθήσει νά τόν ἀποτρέψω, ἀλλά ἐκεῖνος εἶναι ἀποφασισμένος. Αὐτό μόνο σοῦ λέω, Κάρολε, εἶναι τό πιό ἀτίτασο παλιόπαιδο σέ ὅλη τή Γαλλία· πολύ φιλόδοξος, ζηλόφθονος γιά ὅ,τι πετυχαίνουνε οἱ ἄλλοι, κρυφός κι ἀπαίσιος συνωμότης ἐναντίον μου, τοῦ ἴδιου τοῦ ὁμοκάματου ἀδελφοῦ του. Γι' αὐτό σ' ἀφήνω νά κάνεις ὅ,τι νομίζεις: καθόλου δέν μέ νοιάζει ἂν τοῦ τσακίσεις τό λαιμό ἢ τό μικρό του δαχτυλάκι. Ὅμως καλά θά ἔκανες νά τόν προσέχεις· γιατί, ἐάν μόνον τόν ταπεινώσεις λίγο, ἢ ἂν ἐκεῖνος δέν ἀποκτήσει φήμη σέ βάρος σου, θά προσπαθήσει νά σέ φαρμακώσει στά κρυφά, ἢ καί νά σέ τυλίξει μέ κάποιο σχέδιο φοβερό, καί δέν θά σέ ἀφήσει προτοῦ σ' ἀποτελειώσει μέ κάποιο τρόπο πλάγιο· γιατί, σέ βεβαιώνω — καί σχεδόν μέ δάκρυα σ' τό λέω — πώς εἶναι τό ἀπαισιότερο πλᾶσμα στή γῆ. Ἐγώ μιλάω μόνον ὡς ἀδελφός του, ὅμως ἂν ἤθελα νά σοῦ ἀποκαλύψω τόν πραγματικό του ἑαυτό, θά ἔπρεπε νά κοκκινίζω καί νά κλαίω μέ λυγμούς, κι ἐσύ θά ἔπρεπε ν' ἀρχίζεις νά χλωμιάζεις καί νά νιώθεις σάν χαμένος.

ΚΑΡΟΛΟΣ

Χαίρεται ἡ καρδιά μου πού ἦρθα ἐδῶ. Ἐάν βρεθῇ μπροστά μου αὔριο, ἔχω τόν τρόπο νά τόν κανονίσω ὅπως τοῦ ἀρμόζει. Κι ἂν καταφέρει νά φύγει περπατώντας, ὑπόσχομαι νά μήν ξαναπαλέψω γιά βραβεῖο ἐγώ.

Ἄρχοντα, ὁ Θεός μαζί σας.

ΟΛΙΒΕΡ

Στό καλό, εὐγενικέ μου Κάρολε. (βγαίνει ὁ Κάρολος) Τώρα πρέπει νά ξεσηκώσω καί τόν ἄλλο ἀθλητή, τόν ἀδελφό μου. Ἐλπίζω νά χαρῶ τό τέλος του· γιατί ἡ ψυχή μου, χωρίς νά ξέρω τήν αἰτία, κανέναν ἄλλο δέν μισεῖ ὅσο αὐτόν. Ὅμως ἔχει εὐγενικούς τρόπους· χωρίς ποτέ του νά ἔχει πάει στό σχολεῖο, εἶναι καλλιεργημένος· ἔχει ἀπόψεις καί ἰδέες εὐγενεῖς καί εἶν' ἀγαπητός σέ ὅλες τίς κοινωνικές τάξεις· ναί, ὅλος ὁ κόσμος τόν ἀγαπάει, κυρίως οἱ δικοί μου ἄνθρωποι, πού ἐκεῖνον τόν φροντίζουν καί παραμελοῦν ἐμένα. Ὅμως δέν θά κρατήσῃ γιά πολύ αὐτό: θά μοῦ τά κανονίσει ὅλα ὁ παλαιστής. Τό μόνο πού ἔχω νά κάνω εἶναι νά ξανάψω τό παλιόπαιδο νά πάει αὐριο, κι αὐτό πρέπει ἀμέσως νά τό φροντίσω.